

NECİP FAZIL'IN ÜTOPYASINDA ŞİİR VE ŞAİR

*Ahmet BOZDOĞAN**

Özet: Necip Fazıl, Türk edebiyatında poetika sahibi şairlerden biridir. Onun poetikası, şiirin sadece estetik cephesi üzerinde duran bir metin değildir. Necip Fazıl, poetikasında şiirin ve şairin toplumsal hayat ve devlet mekanizması içindeki yerini de tespit etmeye çalışır. Onun bu tavrı, ürettiği poetikanın, “İdeolocya Örgüsü” adını verdiği ütopyasının bir parçası olmasından kaynaklanır. Bu çalışmada, Necip Fazıl’ın ütopyasında şiire ve şaire nasıl bir misyon yüklendiği incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ütopya, Poetika, Şiir Sanatı, Şair, Necip Fazıl

Poetry and Poet in Necip Fazıl’s Utopia

Abstract: Necip Fazıl is one of the poets who produced poetics in Turkish literature. His poetics is not a text dwelling only upon aesthetic facade of the poem. In his poetics, Necip Fazıl also tries to detect the place of poetry in social life and the state. His attitude results from the fact that the poetics he produced is a part of his utopia that he called “İdeolocya Örgüsü”. In this study, we have tried to analyse what kind of a mission is attributed to poetry and poet in Necip Fazıl’s utopia.

Key words: Utopia, Poetics, Poetry, Poet, Necip Fazıl

Giriş

Sanat, insanoğlunun tarihin hiçbir döneminde ve dünyanın hiçbir coğrafyasında asla vazgeçemediği faaliyet alanlarından biridir. Kuvvetle muhtemeldir ki şiir de en eski sanat kollarından biri olarak insanoğlunun tarih sahnesine çıktığı günden beri ilgi duyduğu bir uğraş alanı olmuştur.

* Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, SİVAS, abozdogan@gmail.com

İlk insandan bugüne on binlerce şair yetişmiş, bunlar milyonlarca şiir metni üretmiştir. Doğal olarak bu şairlerin hepsinin zihninde “ideal şiir”, “güzel şiir”, “iyi şair” kavramlarına dair birer kanaat oluşmuştur. Bu kanaatler kısaca “poetik görüş” diye adlandırılabilir. Yani her şairin bir dizi poetik görüşü vardır. Ancak bu şairlerin çok az kısmı söz konusu görüşlerini derli toplu biçimde ve müstakil bir başlık altında kayda geçirmiştir. Derli toplu biçimde ve müstakil bir başlık altında kayda geçirilen bu görüşlerin bulunduğu metinler “poetika” diye adlandırılır. Elbette “poetika” kavramı yalnızca bu şekilde tanımlanamaz; ama kavramın tarihçesi ve zaman içinde poetikanın kavram alanının genişleyip daralmasıyla ilgili süreç bu çalışmanın konusu olmadığı için burada uzun uzadıya onlar üzerinde durmaya gerek yoktur. Ama yine de kısa ve özlü bir tanım yapmak gerekirse poetika kavramı için “*şiir sanatı üzerine teoriler*” (Okay 2005: 18) veya “*şiire dair her meseleyle uğraşan bir bilim alanıdır.*” (Okay 2005: 19) denilebilir. Bununla birlikte poetikaya, “*asıl estetiğe yaklaşan taraflarıyla ilimden çok felsefe alanlarına girecek bir sistem demek daha doğru olur*” (Okay 2005: 19).

Şiire dair her meseleyle uğraşan ve teoriler üreten, yani poetika metni meydana getiren kişiler, Necip Fazıl’ın deyimiyle “sanatı üzerine düşünen insan”lardır. Böylesi insanlardan biri de Necip Fazıl’ın kendisidir. Hatta poetika sözcüğü Türkçede ilk kez I. Meşrutiyet yıllarında “arpoetik” şeklinde Rezaizade ve “poetik” şeklinde Mehmet Celal gibi edipler tarafından kullanılmış olmakla birlikte (Çıkla 2010: 41) “*Türkçede bunu bir terim hâline getiren, şiir kitabının (Çile) ayrılmaz bir parçası yapan ve poetika deyince de zihinlerde hemen belli özellikleri olan yazıları çağrıştıran Necip Fazıl olmuştur*” (Okay 2005: 139).

“Büyük Şair”, “Üstat”, “Sultanüşşuara” “Kaldırımlar Şairi” gibi sıfatlarla anılan Necip Fazıl’ın bu sıfatları hak etmesinin en büyük nedeni -hiç kuşkusuz- şiirlerinin niteliğidir. Ama onun bu sıfatlarla anılmasının bir diğer önemli sebebi de şiir ve şair kavramları üzerine teorik düşünce üreten biri olmasından ileri gelir. Necip Fazıl, ürettiği bu teorik düşünceleri farklı zamanlarda ve yerlerde de ifade etmiş olmakla birlikte, onları derli toplu biçimde “Poetika”sında ortaya koymuştur.

Kaldırımlar Şairi, gençlik yıllarından itibaren geliştirmeye başladığı bu poetik fikirlerini önce 1930’larda yayımladığı *Ağaç* dergisindeki kimi yazılarında ve ardından 1940’larda *Büyük Doğu*’daki “Edebiyat Mahkemesi” ve “Büyük Doğu Akademiyası” başlıklı yazılarda kayda geçirmeye başlamış, bunlarla aynı zamanda yine *Büyük Doğu*’daki “İdeolocya Örgüsü” genel başlıklı yazıları içinde olgunlaşmış şekliyle kamuoyuna sunmuş ve nihayet “İdeolocya Örgüsü” içinden çıkararak 1955 yılında yayımlanan *Sonsuzluk Kervanı* adlı şiir kitabında ilk defa olmak üzere “Poetika” müstakil başlığı altında toplamıştır. Ondan sonra da bu “Poetika”, onun yayımlanan her şiir kitabında yer almıştır.

Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu*'da "İdeolocya Örgüsü" genel başlığı altında yayımladığı ve ilk defa 1968 yılında aynı adla kitap hâline getirdiği bu eser, "Tanzimat'tan beri savrulan ve giderek özünden uzaklaşan aydın duyarlığına o zamana dek duyulmadık, son derece çarpıcı tespit ve eleştiriler getirerek yine son derece yerli; vahiy merkezli toplumsal bir mutabakat zemini aramakta ve insanî, toplumsal ve siyasal pratikler önermektedir" (Karadeniz 2005: 16).

Bu hâliyle *İdeolocya Örgüsü*, Necip Fazıl'ın ütopyasıdır. Ütopya, TDK *Türkçe Sözlük*'te "gerçekleştirilmesi imkânsız tasarı veya düşünce" (Akalın vd. 2011: 2457) olarak tanımlanmakla birlikte, edebiyat sanatında özel olarak "yaşadığı dönemin siyasal ve toplumsal düzenlemelerinden hoşnut olmayan yazarın, farklı bir zaman ya da farklı bir coğrafyada tasarladığı, kurulu düzene başkaldırı içeren ve bu düzen karşısında yazarın kendi ideal toplum tasarımını ortaya koyan bir yazın türü" (Yıldırım 2005: 9) olarak tanımlanabilir. Necip Fazıl da bu eserinde "İslamî ve millî bir temele dayandırmak istediği ideal Türk cemiyetinin yapısını ve nizamını teferruatlı bir şekilde ve çok defa da kategorik olarak" (Okay 2005: 141) anlatmıştır.

İdeolocya Örgüsü ve "Poetika", olgunlaşmış şekilleriyle her ne kadar iki ayrı metin olarak okuyucuya sunulmuşsa da Poetika'nın *İdeolocya Örgüsü* içinden çıkarılmış bir metin olması, onu, Necip Fazıl'ın ütopyasının bir parçası hâline getirir.

14 bölümden müteşekkil "Poetika"nın 1-8. bölümleri şiir ve şairin niteliklerinden bahsederken, 9-13. bölümleri "Şiir ve Cemiyet", "Şiir ve Hayat", "Şiir ve Din", "Şiir ve Müsbet İlimler", "Şiir ve Devlet" başlıklarıyla şiirin ve şairin toplumdaki, ideal devlet içindeki yerinden ve misyonundan bahsetmektedir. Son bölüm ise "Poetika"nın özeti gibidir. Orhan Okay, 9-13. bölümlerden bahsederken şunları söyler:

"Poetika'nın bundan sonraki dört bahsi, yukarıdaki 'Şiir ve Cemiyet' bahsinin, diğer bölümlerdeki konularla ilişkileri özelliğini gösterir. Belki genel anlamda poetika bahisleriyle ilgilidir ama, bana göre şiir estetiğiyle doğrudan doğruya ilgili değildir. 'Şiir ve Hayat' ile 'Şiir ve Din' bahisleri, şiirin gayesinin mutlak hakikat olduğu, bunun da Tanrı fikrinden başka bir şey olamayacağı düşüncesinin değişik teşbih ve imajlarla ifadesidir. 'Müsbet İlimler' bahsinin ise şiirde, dolayısıyla poetikada ne gibi bir yeri olduğunu tayin etmek güçtür. 'Şiir ve Devlet' bahsinde ise şiire devletin bir çeşit müdahalesini ve şairin devletten himaye görmesini ima eden fikirlerin, önceki bahislerde şairin ferdiyetini ön planda tutan düşüncelerle telif edilmesi kolay değildir" (Okay 2005: 212).

Estetik tarafları ağır basan poetika türündeki bir metinde toplumsal ve siyasal konularla pozitif bilimlere dair konulara yer verilmesinin pek de uygun olmadığına dair kanaatler içeren Orhan Okay'ın bu düşünceleri, ilk anda yerinde bir yaklaşım gibi görülebilir. Ama tam da bu noktada Necip Fazıl'ın

“Poetika”nın, onun ütopyası olan *İdeolocya Örgüsü*’nden çıkmış bir metin olduğu hatırlanmalıdır. Zaten Orhan Okay da buna istinaden Necip Fazıl’ın bu metnini “*Ütopya Düzeni İçinde Bir Poetika*” (Okay 2005: 139) diye nitelemiştir. Dolayısıyla, “Poetika” metninde şiir ve şairin cemiyetle, hayatla, dinle, pozitif bilimlerle ve devletle ilişkilerine temas eden değerlendirme ve hükümlerin yer alması son derece normaldir. Kısacası, Necip Fazıl’ın Poetika’sı, şiirin sadece estetik boyutlarıyla ilgilenen bir metin değil; estetik boyutunun yanında şiir sanatının ve şairin ideal devlet yapısı içindeki yeri ve misyonuna da önemle eğilen bir metindir.

Buna istinaden “Poetika”nın 9-13. bölümlerini, bir poetikanın parçası olduğunu unutmamak şartıyla Necip Fazıl’ın ütopyasında şiir ve şaire nasıl bir yer tasarladığını anlamak bakımından da değerlendirmek gerekir.

Necip Fazıl’ın Ütopyasında (Mefkûrevî Rejiminde) Şiir ve Şairin Yeri

Necip Fazıl bu konuyu her ne kadar “Şiir ve Cemiyet”, “Şiir ve Hayat”, “Şiir ve Din”, “Şiir ve Müsbet İlimler”, “Şiir ve Devlet” başlıklı bölümlerde ayrı ayrı ele almışsa da bunları bir bütün hâlinde ve tek başlık altında değerlendirmekte fayda vardır. Bunun yanında, adı geçen bölüm başlıklarında “şiir” öne çıkarılmış olmakla birlikte, metin içinde şiir kadar, hatta ondan daha çok “şair” üzerinde durulduğu baştan belirtilmelidir.

İlk ütopya olarak kabul edilen *Devlet* adlı eserinde Eflatun (Platon), Sokrates’in ağzından şair ve şiire hücum eder. Sokrates’in ağzıyla konuşan Eflatun’a göre şair, ürettiği bilgiler sayesinde ne bir sitenin (devletin) iyi yönetilmesini sağlayabilir ne şiirlerinde verdiği öğütler sayesinde bir savaşın kazanılmasını temin edebilir ne de bir sanatta ya da insanların günlük yaşamında kullanılan bir buluş ortaya koyabilir. Şairler, “gerçek” hakkında hiçbir şey bilmez; sadece gerçeğin “görüntüsünü” bilir. Anlattıkları şey de bu görüntünün taklididir. Dolayısıyla şairler bizi gerçeklerden uzaklaştırırlar. Bu yüzden onlardan uzak durmalıdır. Ancak, şiirin insanlar için keyif verici olmasının yanında yararlı olduğuna da bizi inandırırlarsa o zaman şairler dinlenebilir. (Eflatun 2005: 338-350).

Eflatun, şair ve şiirle devlet arasındaki ilişkiyi faydacılık üzerinden değerlendirir. Şair ve şiir devlete, devlet çatısı içindeki insanlara gerçekten bir fayda sağlıyorsa o zaman devlet içinde onlara yer verilebilir. Aksi takdirde onların devlet mekanizması içinde yer almalarının ve taltif edilmelerinin gereği yoktur.

Necip Fazıl, genelde güzel sanatların, özelde de şiir ve şairin toplumdaki ve bu bağlamda devlet mekanizması içindeki yerine dair -sebepler ve sonuç bakımından farklılıklar arz etmekle birlikte- Eflatun’un düşünceleriyle kısmen örtüşen görüşler taşır. Çünkü o da Eflatun gibi sanattan, şiirden toplumsal fayda

bekleyen anlayışa sahiptir. Onun bu konudaki görüşlerini derli toplu biçimde *İdeolocya Örgüsü*'nün "Güzel Sanatlar" başlıklı kısmındaki şu cümlelerde bulmak mümkündür:

"İslam İnkılâbı aslî gaye, hakikî mevzuu ve gerçek vücut hikmetine malik güzel sanatlara, davanın en sihirli telkin vasıtaları göziyle bakar ve onları hem müşahhas hizmet ve faaliyetleri hem de mücerred kıymet ve hikmetleri bakımından tamamıyla benimser.

(...)

İslam İnkılâbının güzel sanatları, başta bütün şubeleriyle edebiyat, mimarî, tezyinî sanatlar; sadece amelî ve içtimaî fayda bakımından ve ihtiram dışı resim ve bütün pisliklerden ve kötülük hizmetkârlığından ayıklanmış ve dava emrine verilmiş olarak musiki, tiyatro, sinemadır. Şeytanî insan benliğinin madde üzerinde putçuluk sanatı olan heykelin bizim sanat telakkimizde hiçbir yeri yoktur ve bizim heykellerimiz, adım başına dikilecek olan suratsız abidelerimiz ve kitabelerimiz olacaktır" (Kısakürek 2008: 252-255).

O, genelde sanattan, özelde de şiirden toplumsal fayda beklediğine dair bu paraleldeki görüşlerini Poetika'sında da şu cümleyle dile getirir:

"Şiir, bir cemiyetin topyekûn his ve fikir hayatını tefahhus ve murakabe eden başlıca rasat merkezidir ve ışıkları daima tam ve müstakil bir fert menşurundan süzüldüğü hâlde münhasır ferdîlikle hiçbir alakası yoktur" (Kısakürek 1989: 487).

Necip Fazıl, şiir ve şairle cemiyet arasındaki bağı izah ederken şiirin, *"cemiyetin rüyasını ayrı bir rüya üslubuyla anlatan bir tabirname"* (Kısakürek 1989: 487) olduğunu söyler. Ona göre şiir, toplumun mazisini (geçmişini, geçmişteki her türlü birikimini) içinde barındıran, hâlini (mevcut durumunu) gösteren ve gelecekte haber veren; yani geleceğinin nasıl olacağı hakkında öngöründe bulunan bir tabirnamedir. Fakat öyle bir tabirnamedir ki kendisi de ayrıca tabire muhtaçtır.

Kaldırımlar Şairi, şiirin, toplumun siyasî, içtimaî, tarihî, iktisadî, hissî bütün birikimlerinin; mevcut değer yargılarının, kabullerinin; geleceğe dönük ideallerinin, şairin bakış açısından görünen şekli olduğuna inanır. Yalnız bu görünüm basit, alelade bir yansıma değildir; ayrıca yorumlanmaya muhtaç bir rüya yorumu gibidir. Şair ise mevcut rüya yorumunu yeniden yorumlamaya memur olan kişidir. Necip Fazıl, bu görüşüne delil olarak "Poetika"nın "Şiirde Gaye" başlıklı bölümünde *"Allah'ın sır hazinesi arşın altındadır ve anahtarı şairlerin diline verilmiştir."* (Kısakürek 1989: 477) hadisini zikretmiştir.

Necip Fazıl'a göre varlıkların, var olduklarına ve varlıklarının gerekçelerine dair sahip oldukları "şuur ve zat bilgisi", sıfırdan mutlak ifadesine kadar derece derecedir. Bu "şuur ve zat bilgisi", cematta (cansız varlıklarda) sıfırdan başlayıp nebat (bitki) ve hayvanda gittikçe kabaran bir asgariye varır; sonra insanda ilk

kâmil vahidine (olgun şekline) ulaşır ve mutlak ifadesini Allah'ta bulur. Şair ise bu ilahî idrak emanetinin, insanda, insanüstü mevhibesini temsil etmeye memur yaratıktır; yani olgun derecede şuur ve zat bilgisine sahip olduğunun farkında olan veya bunun farkında olması gereken his ve fikir kutbudur. Ama dünyadaki bütün şairler bunun farkında değildir. Bunun hakkıyla farkında olan şairler, bütün şairler topluluğunun ancak yüzde birini oluşturur ki o şairler -yukarıda söylendiği gibi- “sanatı üzerine düşünen insan”lardır. Bu şairler, topluma yön veren, ona kılavuzluk eden memurlardır. İyi şair bu kılavuzluğu bir öğretmen edasıyla değil bir rüya yorumcusu tavrıyla yapabilir. Dünyadaki bütün şairler topluluğunun sadece yüzde birini oluşturan bu kılavuzlara Antik Yunan'da Homeros, İngiltere'de Shakespeare, Fransa'da Baudelaire, Almanya'da Goethe, Araplarda İmrülkays, İran'da Sadi iyi birer örnektir. Homeros, kendisinden birkaç asır sonraki büyük Atina devrinin ifadecisi olduğundan; Shakespeare, üstünde güneşin batmadığı bir imparatorluk haşmetine bağlı melankolinin habercisi olduğundan; Baudelaire, XIX. asrı takip edecek olan büyük ihtinak ve hafakan devresinin habercisi olduğundan; Goethe, Bismarck'tan evvel Alman ittifadını gerçekleştirdiğinden; Sadi, gerilere doğru bütün bir Fars medeniyetinin İslam ışığından sonra en olgun yemişini verdiğinden kendi toplumları için “iyi birer rüya yorumcusu” oldular. İşte Necip Fazıl, tasarladığı mefkûrevî rejimdeki şairlerin de bu özellikleri haiz olmasını, “sanatı üzerine düşünen insanlar” olarak topluma kılavuzluk etmesini ister.

Necip Fazıl'a göre özellikle XIX. yüzyıldan itibaren hızla ilerleyen pozitif bilimler, insanlığın maddeten müreffeh bir hayata kavuşmasını temin etmiş; ama bu durum insanoğlunun manen büyük bir boşluğa düşmesine, bunalıma girmesine sebep olmuştur. Şiir sanatı, bu manevî boşluğun giderilmesine, bunalımın bertaraf edilmesine hizmet etmelidir. Çünkü “19'uncu asrın ikinci yarısından itibaren başlayan büyük ruh ve fikir buhranı, başını alıp doludizgin boşanan müsbet ilim buluşlarının şiir ve fikirle payandalaştırulamayışından doğ(muştur)” (Kısakürek 1989: 493). Otomobillerin 250, uçakların 1000 kilometre hıza ulaşmış olması, bir düğmeye basar basmaz hesap makinelerinin muhasebe hulasaları çıkarması, camdan kumaşların yapılması, ölü gözünden körlere göz uydurulması, müspet bilimlerin insan hayatını kolaylaştırdığına verilecek örneklerdir. Bunlar bir taraftan insan hayatını maddeten kolaylaştırırken, bir taraftan da manen insanın bunalıma düşmesine sebep olmaktadır. Şiir, tam da bu noktada devreye girmeli, insanın manevî dünyasındaki boşluğu doldurarak onun bunalıma düşmesini önlemelidir. Örneğin şiir, Ay'a gitmenin, küfrün ve sapkınlığın bir sonucu değil, tevhit ruhunun ve ilahî kudret idrakinin bir zaferi olduğunu göstermeli ve böylece pozitif bilimlerin ulaştığı maddî gelişmelerin insan ruhunda açacağı manevî boşluğu kapatmalıdır.

Toplumun maddeten müreffeh ve manen huzur içinde yaşayan bireylere sahip olabilmesi için bir taraftan pozitif bilimlerin insan hayatını kolaylaştıran

buluşlarını toplumun hizmetine sunarken, diğer taraftan da buharın, motorun, elektriğin, atom bombasının ve füzenin şairlerini aramak, bulmak ve toplumu onların eserleriyle beslemek gerekir. Kısacası pozitif bilimlerle şiir atbaşı gitmelidir. Biri diğerinden ileride ya da geride olursa toplumun dengesi sarsılır. Bu yüzden onun tasarladığı mefkûrevî rejimde şaire önemli bir sorumluluk düşmektedir.

Necip Fazıl'a göre, pozitif bilimlerin beklediği yepyeni iman hassasiyeti cevherini, makineye kölelik ederek, onun seslerini taklit ederek, makinede fani olarak temin etmenin mümkün olmadığını da unutmamak gerekir. Onun mefkûrevî rejimindeki şair, devr-i daim makinesini arayan delilere karşılık, pozitif bilimlerin önünde koşarak sanatta devr-i daimi bulmuş bir keşif getirmeye mecbur olan kişidir. O da yeni bir ruh müeyyidesi, yani imandır.

Bu açıdan değerlendirildiğinde şiir ve onu üreten şairlerle din arasında da sıkı bir bağ olduğu anlaşılır. Aslında Necip Fazıl, daha "Poetika"nın başında şiir ve şairle ilgili tanımları sırasında bu sanatın dinle, inançla, imanla bağını ifade etmiştir.

"Ozanlar, ya ortalama insandan daha iyi ya da daha kötü olanları yahut da ortalama insanların eylemlerini taklit ederler." (Aristoteles 2009: 13) diyerek şiiri, eşya ve hadiseleri taklitten ibaret gören ilk poetika fikircisi Aristoteles'e itiraz eden Necip Fazıl, şiiri, en kısa şekliyle *"Allah'ı sır ve güzellik yolundan arama işidir."* (Kısakürek 1989: 474) diye tanımlar. Ancak, "Poetika"nın değişik yerlerinde ifade edilen görüşler dikkate alınırsa Necip Fazıl'ın zihninde daha geniş bir şiir tanımı bulunduğu belirtilebilir. Buna göre onun benimsediği şiir, *"Mutlak Hakikat olan Allah'ı sır ve güzellik yolundan hiç bulamamacasına sonsuz ve hudutsuz aramanın davasıdır"*.

"Poetika"nın yazıcısına göre "din" (buna "inanç" demek de mümkündür ve bu "inanç", ateizm de dâhil olmak üzere inanmanın her çeşidini içine alır), fanî dünyadaki her türlü varlığın temel dayanak noktasıdır. Ondan mahrum olan hiçbir şeyin ayakta kalması mümkün değildir. *"Dinin olmadığı yerde hiçbir şey yoktur; yokluk bile yok... Şiir ve sanatsa hiç yok"* (Kısakürek 1989: 491). Öyleyse *"Allah'ı bulamamacasına aramak, ebediyen aramak olan şiirin gayesi, ilk dayanak ve çıkış noktası olarak din temelinde muhtaçtır"* (Kısakürek 1989: 492). Bu itibarla şiiri üreten insan; yani şair *"madde değil de mana hâlinde cami kapılarının önünü dolduran Allah dilencilerinin en güzelidir"* (Kısakürek 1989: 492).

Bu verilere göre konuşmak gerekirse, Necip Fazıl, pozitif bilimlerin insanlığa maddeten sağladığı müreffeh hayatla birlikte onun kaçınılmaz bir sonucu olarak açacağı manevî gediği kapatacak şairin, mutlaka din temelinden hareket etmesi gerektiğine inanır. Onun mefkûrevî rejiminde şairin böylesine önemli bir misyonu vardır. Ama bu misyon, hiçbir zaman şairin şiirde din propagandası yapması şeklinde algılanmamalıdır. Çünkü Necip Fazıl, didaktik

ve politik şiirlerin şairlerini “kaba davulcular” diye nitelendirir. Onun zihnindeki iyi şair ise “sihirli bir kemancı”dır.

Necip Fazıl, şiir ve onu üreten insan olarak şairin toplumda üstlendiği bu göreve binaen ideal bir devlette hem şiire hem de onun üreticisi şaire özel bir önem verilmesi, devletin şiiri ve şairi teşvik etmesi gerektiğini savunur. İdeal devlet, şairin çalışması, eser üretmesi için ona imkân sunmalı, şairin bütün zihnî faaliyetini şiire hasretmesini sağlamalıdır. Daha da açıkçası devlet, şairi maddî açıdan desteklemelidir. Ama bunu şaire bir lütuf olarak değil; devletin şaire olan borcu diye görerek yapmalıdır. Üstelik bunun karşılığında şairi yönlendirmeye, ona müdahale etmeye kalkışmamalı; devlet, kendi ideolojik köklerini incitmedikçe, bütün sanat mücadelelerine ve zümreleşmelerine karşı tarafsız davranmalıdır. Şair ise devletten kendisine uzanan bu elin karşılığında ona veya temsilcilerine methiye düzmek veya siyasi mevzeler üretmek gibi güdümlü sanat anlayışının girdabına düşmemelidir. “Şair, devletten kendisine biçilen parayı alıp almamakta ve onunla dilediği gibi yaşamakta, hiçbir makama karşı mesul olmaksızın hürdür. Onun tek mükellefiyeti her an hayat ve cemiyete karşı imtihan karşısında bulunmak, her an kendi kendisini aşmaya mecburiyet kaydı altında yaşamak ve belli başlı zaman çerçeveleri içinde, taahhüt ettiği eserleri vermektir” (Kısakürek 1989: 496).

Kısaca söylemek gerekirse Necip Fazıl’a göre şiir, toplumun refahına katkı sağlayan bir uğraş alanı; şair de bu uğraş alanının, sorumluluğunun farkında olan memurudur.

Mina Urgan, “Ütopya” türüne adını veren Thomas More’un eseri hakkındaki incelemesinde “Ortaçağ insanları gerçek mutluluğu ancak ölümden sonra öteki dünyada ararken, Utopia’da insanların bu dünyada, yeryüzünde nasıl mutlu olabilecekleri anlatılır.” (More 2000: 14) der. Urgan’ın Thomas More’un eseri hakkında verdiği hüküm, bu türdeki bütün eserlere şamil kılınabilir. Böylesi bir genelleme bir farkla Necip Fazıl’ın eseri için de geçerlidir. Necip Fazıl da kendi ütopyası *İdeolocya Örgüsü*’nde insanın ve onunla beraber toplumun; devlet teşkilatı içindeki bütün insanların mutluluğunu arzular; ama onun farkı, bu mutluluğu Batılı ütopyalarda olduğu gibi epiküriyen bir yaklaşımla aramamasıdır. O, *İdeolocya Örgüsü*’nde, insanın ebedî mutluluğunu temin için bu dünyadayken uygun hazırlığı yapmasının, bu vesileyle huzura kavuşmasının yolunu göstermeye çalışmıştır. Tasarladığı ideal devlet yapısı (mefkûrevî rejim) içinde -kendi sanatkâr kimliğinin de etkisiyle- genelde sanata ve sanatçıya, özelde de şiire ve şaire önemli bir yer ayırmış ve bu düşüncelerini, ilk başta ütopyasının bir parçası olarak tasarladığı “Poetika”sında ifade etmiştir.

Sonuç

Şiirin ve şairin ideal devlet içindeki yerini ve misyonunu tespiti yönelik değerlendirmelerin estetik yönü ağır basması beklenen bir poetika metni içinde yer alması, yukarıda belirtildiği üzere ilk anda pek de olumlu karşılanmayabilir veya gereksiz bir girişim gibi algılanabilir. Ama Necip Fazıl'ın "Poetika"sının, onun ütopyasının bir parçası olduğu dikkate alınır ve metin bu dikkat noktasından hareketle okunursa o zaman "Poetika"daki cemiyetle, hayatla, dinle, pozitif bilimlerle ve devletle ilgili değerlendirme ve hükümlerin varlık gerekçesi daha anlamlı olur.

Necip Fazıl, "sanatı üzerine düşünen" insanlardan biri olarak sorumluluğunu yerine getirmeye çalışmış; şiir sanatının, kişinin kendisini tatminden öte toplumun huzuruna katkı sağlayacak bir uğraş alanı olması gerektiğini göstermeye çalışmıştır. Bu bağlamda kendi şiirlerinin de sanatkâr fantezisinin ürünü olmaktan ziyade, içinde üretildiği toplumun manevi mutluluğuna hizmet gayesi taşıyan metinler olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

AKALIN, Şükrü Haluk, vd., *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

ARİSTOTELES, *Poetika* (Çeviren: İsmail TUNALI), Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009.

ÇIKLA, Selçuk, *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar 1860-1960*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.

EFLATUN (Platon), *Devlet* (Türkçesi: Ersin UYSAL), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005.

KARADENİZ, Abdurrahim, “Büyük Doğu’nun Siyaset, Toplum ve Devlet Tasarımı: İdeolocya Örgüsü”, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi (Düşünce, Tarih ve Bir Coğrafya Tasarımı Olarak Büyük Doğu ve Necip Fazıl Kısakürek Özel Sayısı)*, Yıl: 9, Sayı: 97, Ocak 2005, Sayfa: 16-22.

KISAKÜREK, Necip Fazıl, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1989.

KISAKÜREK, Necip Fazıl, *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2008.

OKAY, Orhan, *Poetika Dersleri*, Hece Yayınları, İstanbul, 2005.

URGAN, Mina, “Thomas More’un Yaşamı ve Utopia’nın İncelenmesi” *Utopia Thomas More (Mina Urgan’ın İncelemesiyle)* (Yayına Hazırlayan: Mürşit BALABANLAR), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000, 7-84.

YILDIRMAZ, Yasemin Temizarabacı, *Ütopyanın Kadınları Kadınların Ütopyası*, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2005.